

ТЕНДЕНЦІ ДО ЗМІНИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Н. М. Сас

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка
вул. М.Остроградського, 2, Полтава, 36000, Україна. E-mail: sasnat2008@gmail.com

Схарактеризовано тенденції до зміни сучасної системи професійної освіти. Розкрито основні підходи й методи досягнення окресленої мети. Виокремлено найбільш універсальні складові професійної успішності у майбутньому; схарактеризовано особливості професійної освіти, інструменти та технології, які потенційно присутні нині, але ще більше будуть визначати професійну освіту майбутнього: узгодження професійних та освітніх стандартів; застосування кредитно-модульної системи; індивідуальний підхід (не тільки в наявності персонального наставника, а й унікальної навчальної траєкторії); інтеграція саморегуляції, проспективної рефлексії та самоосвітньої діяльності. Запропоновано алгоритм забезпечення відповідності професійної освіти вимогам ринку праці.

Ключові слова: тенденції, зміни, ринок праці, освіта, професіонал, риси особистості, успішність.

ТЕНДЕНЦИИ К ИЗМЕНЕНИЮ
СОВРЕМЕННОГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**Н. Н. Сас**

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г.Короленко
ул.М.Остроградского,2, Полтава, 36000, Украина. E-mail: sasnat2008@gmail.com

Охарактеризованы тенденции к изменениям современной системы профессионального образования. Раскрыты основные подходы и методы достижения поставленной цели. Выделены наиболее универсальные составляющие профессиональной успешности в будущем, дана характеристика особенностям профессионального образования, инструментам и технологиям, которые потенциально присутствуют ныне, но ещё больше будут определять профессиональное образования будущего: согласование профессиональных и образовательных стандартов; применение кредитно-модульной системы; индивидуальный подход (не только в наличии персонального наставника, но и уникальной учебной траектории); интеграция саморегуляции, проспективной рефлексии и самообразовательной деятельности. Предложен алгоритм обеспечения соответствия профессионального образования требованиям рынка труда.

Ключевые слова: тенденции, изменения, рынок труда, образование, профессионал, черты личности, успешность.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. Оновлення змісту, організації навчально-виховного процесу, методів та форм навчальної діяльності вищих навчальних закладів України зумовлене впливом економічних, політичних, соціальних, технологічних змін.

В умовах швидкої зміни навколишнього середовища, підвищеної ризикованості, невизначеності актуалізується об'єктивна необхідність врахувати тенденційну та потенційну присутність майбутнього тут і тепер; активне передбачення норм і засобів діяльності майбутнього; вироблення більш адекватних знань про світ з їх подальшим утіленням у вигляді конкретних дій; здатність до випереджувальної рефлексії (рефлексії, спрямованої у майбутнє[1]).

Мета роботи. Оскільки на зміст професійної освіти впливають приховані (потенційні) потреби користувачів освітніх послуг (окрім професійних та освітніх стандартів, задоволення потреб споживача кадрів та вартості) [2], то вимагають спеціального дослідження нові виміри якості вищої освіти, зокрема, забезпечення професійної успішності в майбутньому. Порівняно невелика кількість робіт з теми дослідження вмотивувала доцільність усебічного осмислення матеріалів, присвячених цій проблемі: монографій, матеріалів конференцій, статей (зокрема на електронних носіях).

У контексті вище окресленого інтерес викликають ті характерологічні особливості освіти, інстру-

менти та технології, які потенційно присутні зараз, але ще більше будуть визначати особливості професійної освіти майбутнього.

МАТЕРІАЛ І РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Питання відстеження, фіксування, реагування стосовно тенденцій змін на ринку праці і, відповідно, змісту освіти, має комплексний міждисциплінарний вимір і вимагає осмислення методологічного, теоретичного та предметного аспектів, зокрема :

– з'ясування сутності опанування технологіями майбуттєтворення, випереджувального розвитку та управління з погляду перспективи професійної діяльності в майбутньому;

– опис системно-інтегративних рис особистості, які детермінують професійний розвиток і становлення професійно успішної людини;

– визнання мінливості провідною рисою способу життя людини, з огляду на що поряд із засвоєнням базових знань перед сучасною освітою постає нагальне завдання навчити студента самостійно опанувати нові знання й інформацію, навчатися, сприймати і продукувати зміни, розвинути потребу в навчанні протягом життя.

Постмодернізм, на нашу думку, підготував появу «нових форм знання», винайдення нових «правил гри» у науці, суспільстві, управлінні, освіті; філософських і конкретнонаукових теорій, які обґрунтовують можливість «появи порядку з хаосу». Так, альтернативою конфліктної взаємодії людства з

природою і, як можливих наслідків – загибелі людства, В. Вернадський [3], А. Субетто [4] та інші дослідники називають перехід сучасної форми спільного існування біосфери й антропосфери до ноосфери, за якого розум людини в космопланетарному вимірі стає «розумом біосфери», орієнтованим на її прогресивну еволюцію. У руслі дослідження наукове зацікавлення становлять синергетика, нанотехнології, інноватика, теорія випереджувального управління тощо.

Важливою, на наш погляд, є спроба А. Субетто [4] обґрунтувати соціальний складник кризи існування людства й залежність імперативу виживання від освітнього, світоглядного рівня (людства взагалі та керівників зокрема). Реалізація соціального складника імперативу виживання означає таке критичне ставлення до минулого, яке «не виключає», а «бере» з собою все те в культурі, що сприяє виходу людства в стан, який, із позицій гарантії виживання, можна було б назвати справді розумним.

Соціальний складник «імперативу виживання» трансформується в імператив випереджувального відтворення якості людини, системи освіти та суспільного інтелекту. Закон випереджувального розвитку вмотивовує необхідність узгодити всі види людської діяльності з можливостями біосфери й життєвими потребами майбутніх поколінь. Такі перетворення повинні відбутися на основі планетарно-керованого соціоприродного розвитку, випереджувальних заходів у сфері взаємодії суспільства і природи, на базі балансу потреб складників цієї взаємодії та їхнього співрозвитку. Обговорювані ідеї практично реалізуються в соціальній та освітній політиці «сталого розвитку», що була підтримана більшістю країн світу, зокрема й Україною [5].

Згідно з найбільш повним розумінням, закон випереджувального розвитку означає імператив підвищення якості творення майбутнього. В основу діяльності випереджувального характеру покладено активність суб'єкта діяльності, що виходить за межі норми й має більш високий рівень. За визначенням, активність – поведінка соціальних суб'єктів (особистості, групи, спільності), що відтворює або змінює умови їхньої життєдіяльності. У ситуації непередбачуваності, постійної мінливості потрібно пов'язувати надії з посиленням творчих можливостей інтелекту. Розум, за відомим висловом Пуанкаре, має творчу силу тільки тоді, коли досвід примушує його до цього [6]. Ідеться про активне залучення чинника майбутнього і його впливу на формування нових тенденцій розвитку науки, техніки, освіти. Це передбачає широке використання принципу випередження на всіх рівнях управління, вивчення викликів майбутнього, застосування належних управлінських дій проти можливих загроз і прогнозованих катастроф.

У роботах Р.Хенві та М.Боткіна обґрунтовується важливість формування у молоді здатності робити усвідомлений вибір. На думку Р.Хенві, освіта є одним з найважливіших принципів, призначених допомогти кожній людині увійти у світ, гармонічно вписатися в систему взаємозв'язків на культурному,

соціальному, економічному та інших рівнях сучасного життя. Головна теза М.Боткіна – необхідність переходу кожного індивідуума від несвідомого пристосування до світу на позиції активної та розумної соціальності, свідомого передбачення та особистої причетності. При цьому поняття «передбачення» виступає у Боткіна як своєрідна широка вимога успішного вирішення нових ситуацій, які раніше не зустрічалися в житті індивідуума, передбачення та прогнозування подій та їх наслідків, співвідношення останніх зі справжнім і майбутнім, особиста ініціатива у визначенні альтернатив та прийняття відповідальності за те чи інше рішення [7].

Згідно з «імперативом виживання людства» О.Субетто постає вимога підвищити керованість якістю творення майбутнього (майбуттєтворенням), перехід до тенденції випереджувального розвитку. У контексті «нового просвітництва», проголошеного Римським клубом у грудні 2017 року висувається завдання формування у молоді «грамотності щодо майбутнього» (futures literacy)[8].

Світоглядні основи «нового просвітництва» – комплементарність та синергія. Комплементарність полягає у гуманістичності вільній від антропоцентризму, відкритій до розвитку за якої цінується стійкість і водночас здійснюється піклування про майбутнє. Поряд з комплементарністю, основою «нового Просвітництва» Римський клуб вважає синергію – пошук мудрості, через примирення протилежностей, і баланс.

Вимогою щодо підготовки до усвідомленого вибору, «грамотності щодо майбутнього» – виклики освіти, об'єктивна необхідність врахувати тенденційну та потенційну присутність майбутнього тут і тепер. Адже те, на що раніше витрачалися тисячоліття, потім століття, потім десятиліття, зараз відбувається протягом місяців, днів і годин. Майбутнє вже поряд з нами.

На цьому тлі зрозумілою стає необхідність проектування та управління долею. Освіта має бути не просто здатною навчити чогось, її головна цінність в тому, що вона допомагає спроектувати, змодельувати і реалізувати життєву траєкторію в хаотичному, складному, постійно мінливому і не зовсім досконалому світі.

Із позиції підвищення якості освіти розвиток освітніх програм, реалізованих в освітніх установах, передбачає не тільки відстеження того, що відбувається в суспільстві, а й проведення на основі прогнозу проєктивних заходів, що вможливають активний випереджувальний вплив на зміст системно-інтегративних рис особистості які детермінують професійний розвиток і становлення професійно успішної людини (у нашому випадку – передбачення компетентностей випускників вчз майбутнього).

Згідно з НРК, компетентність / компетентності – це здатність / здатності особи до провадження певного виду діяльності, що виражене через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості [9].

На наш погляд, з поміж компетентностей слід ро-

зрізяти: компетентності, що оптимізують ефективність поточної професійної діяльності; компетентності, спрямовані на підвищення готовності випускників ВНЗ до успішного розв'язання нових завдань, що допомагають прогнозувати перспективні завдання, моделювати професійну діяльність найближчого майбутнього, а з ними – механізми передбачення потреб у навчанні, постійному підвищенні кваліфікації.

Тож під компетентностями випускників виз майбутнього ми розуміємо знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості, які забезпечать успішну професійну діяльність у майбутньому і зумовлять відповідні зміни у професійній підготовці вже тепер.

Щодо проектування, передбачення змісту та результату освіти, потенційної присутності рис майбутнього у сучасному стані речей, залежності змін професійної підготовки від змін у мезо- та макросередовищі, класичними є праці Б. Гершунського, К. Попера, І. Пригожина, І. Фролова та ін. До питань прогнозування та обґрунтування компетентностей, які забезпечать успішність професійної діяльності в майбутньому звертаються сучасні автори: аналітики професійних компетентностей (N. Enna[10], A. Goldman[11]), науковці (О.Кудрявцева, У.Крюгер[12] Т.Чернігівська[13]), їм присвячують сторінки оглядові видання (наприклад, Live journal [14]), на них орієнтується й доповідь Римського клубу(грудень 2017) [8].

На основі аналізу та узагальнення зазначених джерел нами виокремлено найбільш універсальні (з точки зору нинішніх уявлень): ціннісне ставлення до діяльності (як конкретно-професійної так і людства взагалі), специфічне мислення (вроджене чи спеціально вироблене), соціальні компетентності, здатність до опанування нових знань, конструктивна віртуальна взаємодія, уміння працювати з інформацією, навички проектної діяльності, співпраця зі штучним інтелектом, особисті особливості.

Цінності – квінтесенція людської мудрості[11], внутрішні орієнтири[13], моральні категорії для спрямування нових досягнень розуму й цивілізації (наприклад, у галузі робототехніки). Нині акцент робиться на благополуччі усіх живих істот світу в цілому [11].

Усі автори наголошують на важливості соціальних компетентностей: соціального інтелекту [10], здатності швидко встановлювати стосунки [8], соціальній компетенції у складі Я-концепції [12], встановлювати ефективні зв'язки з іншими людьми [14;11].

Здатність до опанування нових знань як самому, так і надання допомоги в опануванні знань іншим [11]. Головна мета набування нових знань – допомога в проектуванні, моделюванні та реалізації життєвої траєкторії в хаотичному, складному, мінливому світі [13].

Усі автори підкреслюють важливість набуття навичок конструктивної віртуальної взаємодії [12]: онлайн-рекрутинг, уміння вчитися й працювати віддалено[10]. «Інтернет речей, самоорганізація мереж – цифрова реальність починає бути гравцем

на полі еволюції, вона стає ознакою відбору» [13].

Універсальною навичкою автори вважають уміння працювати з інформацією, управляти нею: аналізувати, класифікувати, знаходити корисну, релевантну, достовірну інформацію[12;13;8;10].

Серед навичок, які будуть визначати успішність в професійній діяльності називаються навички проектної діяльності, а саме: висувати ідеї, залучати людей і ресурси, долати перешкоди, інтенсивно встановлювати зв'язки, ідентифікувати і вирішувати проблеми [14]; працювати за відсутності прямого керівництва у тимчасових незалежних колективах [8].

Усі автори переконані, що успіх у професійній діяльності у майбутньому залежатиме від специфічного (вродженого чи спеціально виробленого) мислення. Проте щодо характеру мислення думки розходяться, різними авторами називаються різні характерні ознаки такого мислення: обчислювальне, адаптивне [10], цілісне, інтегральне[8] мислення. З точки зору забезпечення виживання усього живого, мислення, на наш погляд має бути інтегральним і випереджувальним водночас.

Як окрема здатність вирізняється співпраця зі штучним інтелектом [13], багато з професій майбутнього будуть стосуватися інтерфейсів розум-машина [8].

Особисті особливості, які на думку експертів сприятимуть опануванню нових компетентностей такі: «відкрита свідомість», загострене відчуття нового, здатність «влонити, сприйняти нове» [13]; здатність реагувати на виклики «ментально й фізично» [8]. Наприклад жити у світі наносекунд, нанометрів [13], віртуальних світів [8] тощо.

Частина здатностей професіонала майбутнього нині відносять до надздатностей: зокрема, здатність адекватно вести себе в ситуації нескінченного стресу й цейтноту [13], уміння мислити поза рамками і правилами [10], здатність реагувати ментально і фізично на виклики [8].

На наш погляд, сьогодні відбір здійснюється на користь особистостей, здатних жити в граничних станах. «Цвішенс», з онтологічної точки зору – це особистість, яка перманентно перебуває в стані альтернативності, яка перебуває в ситуації «між» (переоцінки цінностей, переорієнтації цілей та ін.); у контексті окресленої проблеми – в ситуації перманентного оновлення власних знань, умінь, навичок...

Визначені риси професіонала майбутнього не можуть не позначитися на професійній підготовці вже нині.

Перш за все, це стосується швидкості та тривалості освіти. Гасло «Освіта на все життя!» більше не працює. «Освіта протягом життя» – це відповідь на швидку зміну інформації, технологій, які необхідно постійно опановувати. Це особливо актуально для професійної освіти, терміни здобуття якої достатньо великі, що в умовах стрімких соціально-економічних змін у суспільстві призводить до дисбалансу між рівнем підготовки випускників і вимогами до них із боку суспільства.

Згідно з компетентнісним підходом, окрім розро-

бленого предметного змісту і методичного супроводу професійної підготовки необхідно узгоджувати професійні та освітні стандарти так, щоб виокремлені компетентності були водночас складовими навчального процесу (окрема компетентність або група компетентностей – окремий модуль), результатом навчання та професійною функцією.

В умовах системних змін теоретичної моделі розвитку освітніх програм, а також результатів застосування на практиці прогностичних моделей освітніх програм тривають пошуки інструментальних ідей, що оптимізують вбудовування моделі розвитку освітніх програм у логіку розвитку сучасного освітнього процесу. Це відображає вітчизняні й загальносвітові тенденції освітньої теорії і практики, виводить процес розвитку освітніх програм на рівень широкого прагматичного осмислення та реалізації. Такими властивостями, наприклад, володіє блочно-модульна й кредитно-модульна система підготовки фахівців.

Імплементація теоретичної моделі прогнозує переосмислення очікувань на основі аналізу мінливої соціально-політичної та освітньої реальності, а також результатів застосування прогностичних моделей освітніх програм в навчальних закладах. Розвиток освітніх програм цього типу передбачає розроблення й застосування в освітніх закладах нових форм навчання, які мають потужний потенціал для наповнення освіти властивостями неперервності, варіативності, маневреності.

Кредитно-модульний принцип проектування змісту освіти вмогливоє, з одного боку, неперервність, маневреність, варіативність підготовки фахівців, а з іншого – спадкоємність навчання в умовах багатоступеневої освіти, перенавчання, підвищення кваліфікації, що дає змогу проектувати цілісну систему неперервного навчання людини. Заснована на змістово-структурному підході кредитно-модульна система підготовки фахівців являє собою гнучку динамічну систему неперервного навчання, що легко адаптується до потреб тих, хто навчається, і до вимог ринку праці, зважаючи на ресурси освітнього закладу. Використання в освітньому закладі кредитно-модульної системи підготовки фахівців пов'язане з особливою організацією навчального процесу, що передбачає корекцію організаційно-управлінського компонента освітніх програм. Отже, застосування кредитно-модульного принципу розвитку освітніх програм з огляду на можливість її корекції в сучасних реаліях сприяє підвищенню якості модельованих освітніх програм.

Тож, освітні інститути, методики, технології повинні стати чинником успішності безперервного процесу мисленнєвих, поведінкових, емоційних новоутворень, що актуалізує пошук зовнішніх та внутрішніх механізмів їх формування.

З точки зору М.Гриньової, саморегуляція у навчанні – це оволодіння засобами виконання навчальних операцій таким чином, щоб будь-яка зміна умов завдання, зустріч з ускладненням спричиняла включення таких механізмів мислення, які призводять до самостійного розвитку завдання чи проблеми [15].

Саморегуляція формується шляхом здійснення навчальної діяльності. Це пов'язано з появою у свідомості учня новоутворень, основою яких є сприйняття навчальної задачі і рефлексія навчальних дій. Саморегуляція – це багатогранне психолого-дидактичне утворення, що розглядається як процес і результат навчальної діяльності, якій притаманна специфічна структура і технологія організації, що забезпечує оволодіння учнями процедурами цілісного процесу навчання.

Розглядаючи кожну навчальну дію як структуровану і виконуючи її відповідно до компонентів саморегуляції, ми звертаємо увагу на те, як створюються ритми у навчальній діяльності, які включаються в природні ритми. Розвиток саморегуляції за спіраллю відбувається в результаті застосування системи компонентів до більш ускладненого матеріалу, що веде до її збагачення й удосконалення [15].

Процес осмислення і переосмислення людиною своїх відносин з предметно-соціальним світом, які виявляються в її спілкуванні з іншими людьми, активному освоєнні норм і засобів різних діяльностей, і виражаються, з одного боку, в побудові нових образів себе, а з іншого – у виробленні більш адекватних знань про світ з їх подальшим утіленням у вигляді конкретних дій, розуміється як рефлексія. Тобто, внутрішнім механізмом вироблення нових моделей соціальної поведінки, конструювання особистісної системи цінностей та ідентифікаційних структур є рефлексія.

Поняття «рефлексія» включає методологічну (категорія свідомості) і методичну (процедури самостереження і саморегуляції) складові. Вона є універсальним механізмом саморегуляції, саморозвитку, самозміни індивіда як у внутрішньому плані (самосвідомість, самоприйняття, самоаналіз), так і в соціумі.

Нам імпонує трактування рефлексії як здатності «вийти» за межі актуальної діяльничної ситуації. Завдяки рефлексії у людини може змінюватися ставлення до минулого досвіду (А. Огурцов). Випереджувальна рефлексія (рефлексія, спрямована у майбутнє) призначена допомогти кожній людині перейти від несвідомого пристосування до світу на позиції активної та розумної соціальності, свідомого передбачення; виступає умовою успішного передбачення та прогнозування подій та їх наслідків, гарантом особистої ініціативи у визначенні альтернатив та прийнятті відповідальності за те чи те рішення.

У контексті випереджувальної рефлексії важливою уявляється самоосвітня діяльність. Самоосвітня діяльність виявляється в усвідомленні необхідності отримання знань для орієнтування в нових умовах життя та навчання; постановці мети і завдань; визначенні шляхів їх досягнення, методів занять, джерел отримання знань; здійсненні власне самоосвітньої діяльності; контролі ходу та результатів самостійної діяльності; оцінюванні і вдосконаленні власних результатів.

Таким чином, наявність активної позиції при виборі розвиваючих дій дозволяє максимально усві-

домити користь конкретного навчального заходу для успішної адаптації в умовах нового життєвого простору, що підвищує готовність до навчання і відкритість до отримання нового досвіду. Останнім часом все більшого поширення знаходять методики і техніки роботи з учнями/студентами, спрямовані на вирішення проблем і розвиток навичок самостійного прийняття рішення (Д. Уїлліс[16], М.Селігман[17] та ін).

Своєрідна інтеграція саморегуляції, перспективної рефлексії та самоосвітньої діяльності відбувається у процесі адаптації до нових умов життя та навчання. Стосовно життя в умовах викликів, невизначеності, складності та різноманітності – це відбувається час від часу або носить перманентний характер. З однієї сторони, це процес свідомого застосування прийомів самоконтролю (усвідомлена регуляція власної поведінки та діяльності з метою забезпечення відповідності їхніх результатів поставленим цілям, вимогам чи правилам), самозвіту (звітування перед собою у різних формах – подумки, щоденник, «портфоліо» – про виконання взятих зобов'язань, реалізацію програми самоосвіти), самооцінки (судження про міру наявності певних особистих якостей, властивостей і зіставлення їх з певним еталоном, зразком); самоспостереження, самоаналіз, самоопитування, самокритика, методи самовпливу (самоорганізація, самопідбадьорення, самонаказ, самозвіт, аутогенне тренування, самозапокоєння, самозобов'язання, самосхвалення, тощо).

Надзвичайно актуальним є індивідуальний підхід в освіті, так як саме він вирішує проблему швидкості і якості професійної підготовки. Це не скасовує ні груп, ні колективних занять, але повна індивідуальність (на зразок шляхетної дворянської) в науково-педагогічних підходах повертається і стає основою. Індивідуальний підхід не тільки в наявності персонального наставника, а й унікальної навчальної траєкторії. Суть індивідуального підходу полягає в управлінні розвитком осіб різного віку, що базується на глибокому знанні індивідуальних рис і умов життя особистості. Педагогіка індивідуального підходу передбачає пристосування форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей тих, хто навчається з метою забезпечення запроєктованого рівня розвитку особистості [18].

Застосування індивідуального підходу, індивідуальної педагогічної підтримки у навчанні передбачає вибір такої стратегії, яка б максимально сприяла розвитку особистості будь-якого віку. Педагог повинен шукати ті специфічні для кожного, несхожі, неповторні умови, які б впливали на розвиток якостей особистості, життєвої активності [19; 20]. Сучасні концепції індивідуалізації навчання припускають, що цей процес має будуватися на основі індивідуальних програм, індивідуальних освітніх маршрутів та набувати для тих, хто навчається особистісного значення, має стати мотивованим.

Індивідуальний освітній маршрут спрямований на вирішення конкретних проблем і розвиток навичок самостійного прийняття рішення. Він ґрунтується на заохоченні студентів визнавати і спиратися на свої сильні сторони і ресурси; робити акцент на

майбутньому, враховуючи при цьому минулий досвід, який є надзвичайно важливим у досягненні успіху. Особливо привабливим у проектуванні індивідуальних освітніх маршрутів є спільна робота зі студентом без нав'язування своєї думки або уявлень про те, як він повинен думати, що він повинен і що не повинен робити. Отже співпраця є основною частиною проектування індивідуальних освітніх маршрутів. Весь підхід будується на вже існуючих сильних сторонах студентів, які можуть бути мобілізовані, щоб рухатися в правильному напрямку.

Разом з тим у системі вищої професійної підготовки не передбачений механізм прогнозування, побудови та регулювання реалізованих вузом базових підготовок з урахуванням зміни професійної діяльності та мінливих потреб суб'єктів попиту, переведення потреб практики професійної діяльності до змісту професійної підготовки, забезпечення її відповідності вимогам ринку праці.

На наш погляд, складниками такого алгоритму на засадах компетентнісного підходу входять такі компоненти: виокремлення нового складника професійної діяльності; добір та узагальнення інформації щодо нього; виокремлення й опис трудових функцій – компетентностей – результатів навчання; обґрунтування відповідного складника моделі випускника вишу відповідного рівня, напрямку, спеціальності та спеціалізації; опис засобів діагностики опанування нових компетентностей; створення відповідного модуля навчального плану професійної підготовки; добір педагогічних умов і засобів, які оптимізують ефективність процесу підготовки.

ВИСНОВКИ. Таким чином, у сучасній освіті як потенціал освіти майбутнього присутні: поєднання масовості з індивідуальним підходом, смислоутворюючою освітнього процесу є не вз, а унікальна життєва траєкторія людини; особистість взаємодіє з освітньою системою постійно, протягом усього життя, так як саме вона забезпечує максимальну соціалізацію та допомогу у втіленні найсмисливіших ідей. Така система освіти – швидше децентралізована сервісна платформа і своєрідний маркетплейс, які діють в інтересах суспільства в цілому, не обмежуючись інтересами окремої групи людей (наприклад, власників).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Рефлексія в духовному саморозвитку особистості / І. Д. Бех, Г.М. Лисиця // Педагогіка і психологія. – 2012. – №1. – С. 37.
2. Сас Н. Підготовка майбутніх керівників навчальних закладів до інноваційного управління: стан та перспективи: монографія / Наталія Сас. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. – 336 с.
3. Вернадський В. І. Кілька слів про ноосферу / В. І. Вернадський // Вибрані праці. – К.: Наук. думка, 2005. – С. 266–276.
4. Субетто А. И. Системология образования и образованиеведение // Субетто А.И. Сочинения. Ноосферизм: В 13 томах. Том седьмой./Под ред. Л.А.Зеленова.–Кострома: КГУ им.Н.А.Некрасова, 2007. – С. 22-36.
5. Наше общее будущее: доклад Международной

комиссии по окружающей среде и развитию/под ред. и с послесл. С. А. Евтеева, Р. А. Перелета ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989. – 376 с.

6. Сулима И. И. Герменевтика. Понимание и цели образования [Электронный ресурс] / И. И. Сулима. – Режим доступа : <http://www.tversu.ru/>

7. Зарубежные и отечественные воспитательные системы // Слостёнин В.А. и др. Педагогика: Учеб. Пособие для студ. Высш. пед. учеб. заведений/ В.А.Слостёнин, И.Ф.Исаев, Е.Н.Шиянов; Под ред. В.А. Слостёнина.– М.: Издательский центр «Академия», 2002г. – С.453.

8. Weizsaecker E., Wijkman, A. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet/ E. Weizsaecker, A. Wijkman. – Springer, 2018. – 220 p.

9. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листоп. 2011 р. № 1341 //Урядовий кур'єр. – 2013. – 28 серп. – Відомості доступні також з Інтернету : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011>.

10. Enna Nicholas 10 Skills The Workforce of the Future Will Need [Електронний ресурс]/ Nicholas Enna. – Режим доступу <https://www.huffingtonpost.com/nicholas-enna>.

11. Goldman Alex What skills will workers need to succeed in tomorrow's workplace? [Електронний ресурс] / Alex Goldman. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.iftf.org/future-now/article/detail/3-new-invaluable-work-skills-for-2018>.)

12. Кудрявцева О., Крюгер У. Компетентностное

поле личности XXI века [Электронный ресурс] / О.Кудрявцева, У.Крюгер. – Режим доступа: <https://edrid.ru/rid/21>

13. Семенец А. Люди со знаниями «как у всех» станут лишними [Электронный ресурс] /А.Семенец. – Режим доступа: <http://www.rosbalt.ru/moscow/2018/01/26/1677559>

14. Общие требования/ ключевые отличия от современной системы [Электронный ресурс] // Live journal. – Режим доступа: <http://valieva.livejournal.com/477333.html>

15. Рефлексія як механізм адаптації студентів-переселенців /М.В.Гриньова, Н.М.Сас // Адаптація студентів – переселенців до університетського середовища: теоретичний і прикладний аспекти: колективна монографія /за ред. проф. М.В. Гриньової. – Київ: видавець Остап Хомко, 2017.– С.53–68.

16. Уиллис Д. Как научить ребенка легко учиться/ Джуди Уиллис.– М. :Попурри, 2010 г. – 400с.

17. Селигман Мартин Э. П. Новая позитивная психология: Научный взгляд на счастье и смысл жизни/ Перев. с англ. – М.: Издательство «София», 2006. – 368 с.

18. Мойсеюк Н.С. Індивідуалізація і диференціація навчання / Н.С.Мойсеюк // Педагогіка: Навч. посіб. К. : Кондор, 2007. С.305-306.

19. Володько В.М. Індивідуалізація й диференціація навчання: понятійно-категорійний аналіз // Педагогіка і психологія. 1997. №4. С. 9–17.

20. Долгова В. Індивідуалізоване навчання як стратегія / В. Долгова // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2013. №3. С.40-41.

TRENDS OF CHANGE TO MODERN SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION

N. Sas

Poltava National Pedagogical University named after VG Korolenko

vul. M. Ostrogradsky, 2, Poltava, 36000, Ukraine. E-mail: sasnat2008@gmail.com

Purpose. To identify the character features of education, tools and technologies that are potentially present today, but will further determine the professional education of the future. **Methodology.** Tracking, recording, responding to changes of the labor market and, consequently, of the content of education was carried out on the basis of the application of a proactive approach (technology for future development, forward development, "literacy for the future"), projective reflection (regarding the probable development of vocational education), the identification of system-integrative personality traits that determine professional success in the future. **Results.** We have identified the most versatile (from the perspective of current representations) components of professional performance in the future. Providing the compliance of vocational education with the requirements of the labor market can take place on the basis of such algorithm: the selection of a new component of professional activity; selection and generalization of information about it; identification and description of labor functions - competencies - learning outcomes; the justification of the corresponding component of the graduate's model of the corresponding level, direction, specialty and specialization; description of diagnostic tools for mastering new competencies; creation of the corresponding module of the curriculum of professional training; selection of pedagogical conditions and means that optimize the effectiveness of the preparation process. **Originality.** For the first time, the features of the future professional and features of education were identified; tools and technologies which are potentially present today but will further determine the peculiarities of future professional education are described. **Practical value.** Practical value is substantiated by the transformation of theoretical positions, conclusions and generalizations into practical scientific and methodological support of the process of professional training in higher educational institutions of Ukraine.

Key words: trends, changes, labor market, education, professional, personality traits, success.

REFERENCES

1. Bekh, I.D., Lysytsya, H.M. (2012), "Reflection in the spiritual self-development of the individual", *Pedahohika i psyholohiya*, p. 37.

2. Sas, N.M. (2014), *Pidhotovka majbutnix kerivnykiv navchal"nyx zakladiv do innovacijnoho up-*

ravlinnya: stan ta perspektyvy : monohrafiya [Preparation of future leaders of educational institutions for innovation management: the state and prospects: a monograph], publishing house of PNPV imeni V. H. Korolenka, Poltava, Ukraine.

3. Vernadskyj, V. I. (2005), *Kil"ka sliv pro*

noosferu [A few words about the noosphere], Naukova dumka, Kiev, Ukraine.

4. Subetto, A.Y. (2007), *Systemolohyya obrazovanyya y obrazovanyevedenye* [Educational systemology and management], KGU im. N.A.Nekrasova, Kostroma, Russia.

5. Evteeva, S.A., Pereleta R.A. (1989), *Nashe obshhee budushhee: doklad Mezhdunarodnoj komissii po okruzhajushhej srede i razvitiju* [Our Common Future: Report of the International Commission on Environment and Development], Progress, Moscow, Russia.

6. Sulima, I.I. (1998), "Hermeneutics. Understanding and objectives of education", available at: www.tversu.ru/ (accessed at March, 16, 2018).

7. Slastjonin, V.A., Isaev, I.F., Shijanov, E.N. (2002), *Pedagogika: Uchebnoe Posobie dlja studentov Vysshih pedagogicheskikh uchebnyh zavedenij* [Pedagogy: Textbook for students of Higher Pedagogical Educational Institutions], Izdatel'skij centr «Akademiya», Moscow, Russia.

8. Weizsaecker, E., Wijkman, (2018), *A. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet*, Springer.

9. "On Approval of the National Qualifications Framework: Cabinet Resolution Ministers of Ukraine dated 23 November. 2011 № 1341" (2013), *Uryadovij kur'yer*.

10. Nicholas, E. (2017), "10 Skills The Workforce of the Future Will Need", available at: www.huffingtonpost.com/nicholas-enna (accessed at March, 16, 2018).

11. Goldman, A. (2014), "What skills will workers need to succeed in tomorrow's workplace?", available at: www.iftf.org/future-now/articledetail/3-new-invaluable-work-skills-for-2018 (accessed at March, 16, 2018).

12. Kudrjavceva O. (2015), "Competence field of personality of the XXI century", available at: <https://edrid.ru/rid/21> (accessed at March, 16, 2018).

13. Semenec, A. (2018), "People with the knowledge "like everyone else" will become unnecessary", available at: www.rosbalt.ru/moscow/2018/01/26/1677559 (accessed at March, 16, 2018).

14. Live journal (2016), "General requirements / key differences from the modern system", available at: <http://valieva.livejournal.com/477333.html> (accessed at March, 16, 2018).

15. Hrynova, M.V., Sas N.M. (2017), *Adaptaciya studentiv – pereselenciv do universytets'koho seredovyshha: teoretychnyj i prykladnyj aspekty: kolektyvna monohrafiya* [Adaptation of Students - Residents to the University Environment: Theoretical and Applied Aspects: Collective Monograph], Ostap Khomko, Kiev, Ukraine.

16. Uillis, D. (2010), *Kak nauchit' rebenka legko uchit'sja* [How to teach a child to learn easily], Popperi, Moscow, Russia.

17. Seligman Martin, E. P. (2006), *Novaja pozitivnaja psihologija: Nauchnyj vzgljad na schast'e i smysl zhizni* [New Positive Psychology: A Scientific Look at Happiness and the Sense of Life], Sofia, Moscow, Russia.

18. Mojseyuk, N.Ye. (2007), *Pedahohika: Navchal'nyj posibnyk* [Pedagogy: Tutorial], Kondor, Kiev, Ukraine.

19. Volodko, V.M. (1997), "Individualization and differentiation of teaching: conceptual-categorical analysis", *Pedahohika i psiholohiya*, vol. 4, pp. 9-17.

20. Dolhova, V. (2013), "Individualized learning as a strategy", *Vidkrytyj urok: rozrobky, tehnolohiyi, dosvid*, vol. 3, pp. 40-41.

Стаття надійшла 27.02.2018.